

Μ Π Ε Τ Ο Β Ε Ν Η ΔΙΑΘΗΚΗ ΤΟΥ ΧΑΪΛΙΓΚΕΝΣΤΑΝΤ

J. G. PROD' HOMME

Κατά τις πρώτες μέρες του 'Οκτώβρη του 1802, λίγο πριν γυρίσει στη Βιέννη, ο Μπετόβεν, συμπαρμένος από μία φοβερή πνευματική θλίψη, κι' έτοιμος όπως φαίνεται ν' αυτοκτονήσῃ ἀπ' τὴν ψυχική του αὐτὴ δόνη, σύνταξε μιὰ μακροσκελέστατη ἐπιστολὴ στ' ἀδελφία του. Ἐπιστολὴ πού δὲ βρέθηκε παρά μετὰ τὸ θάνατό του, ἀνάμεσα στὰ χαρτιά του, καί πού τῆς δόθηκε ἡ ἐπωνυμία «Ἡ διαθήκη τοῦ Χαΐλιγκενσταντ.»

Τὸ γράμμα αὐτὸ εἶχε τὸ ἔξης ἐπιγράμμαμα: «Γιὰ τ' ἀδελφία μου Κάρλ καὶ Γιόχαν.» Καὶ νὰ τὴ λέει:

«Ὁ ἄνθρωπος πού με θεωρεῖτε καί μ' ἀποκαλεῖτε ἐκδικητικὸ, σκληρὸ καὶ μισάνθρωπο. Πόσο μ' ἀδικεῖτε! Δὲν ξέρετε τὴν κρυφὴ αἰτία αὐτοῦ πού με κάνει νὰ φαίνομαι ἔτσι. Ἀπὸ τὰ παιδικὰ μου χρόνια ἡ καρδιά μου κι' ὁ χαρακτήρας μου ἔκλιναν πρὸς τὸ στοργικὸ κι' ἀγαπημένον αἶσθημα τῆς καλωσύνης. Καὶ πάντα ἤμουν διατεθειμένος νὰ ἐκτελέσω μεγάλες πράξεις. Μὰ θυμηθεῖτε μόνο πὸς, ἐδῶ κι' ἔξῃ χρόνια, βρισκόμασιν σὲ μιὰ θλιβερὴ κατάστασι, πού τὴ χειροτερεύουν οἱ ἀνίκαιοι γιατροί. Ἀπογοητευμένος ἀπὸ χρόνον σὲ χρόνον ἀπὸ τὴν ἐλπίδα τῆς γιαιτρίας μου, ἀποκαμαμένος τέλος, ἀπὸ τὴν προοπτικὴ μίᾳ χρόνιας ἀρρώστειας, πού ἡ γιαιτρία τῆς θά χρειαζοῦν χρόνια πολλά καὶ πού ἴσως στὸ τέλος μείνει κι' ἀγιάτρευτη, γεννημένος μὲ μιὰ ἰδυσυγκρασία θερμῆ, ζωηρὴ καὶ πρόθυμὴ γιὰ νὰ κάμει νὰ χαρῶ κι' ἐγὼ τὴ χαρὴ καὶ τὴ ἀπολαύσει τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, βρέθηκα ὑποχρωμένος ν' ἀπομονωθῶ ἀπὸ νωρίς, καὶ νὰ κάνω τὴ ζωῆν τοῦ ἀσκητῆ. Ἐὰ ἐπιθυμοῦσα, ἄρες - ἄρες, νὰ τὰ ξεπεράσω ὅλα αὐτὰ, μὰ πόσο σκληρὰ ἐννοίωσα ὕστερα τὸν ἑαυτὸ μου ἀποτραπηθέν ἀπὸ τὴ θλιβερὴ δοκιμασία τῆς καταρμύνης ἀνηπρίας μου. Καὶ παρ' ὅλα αὐτὰ δὲν θά μοῦ ἦταν δυνατό νὰ φωνάξω στὸν κόσμον. «Μιλᾶτε μου πὸς δυνατό γιὰτὶ εἶμαι κουφός!» Γιὰτὶ, ἀλλοίμονο! πὸς θά μπορούσα νὰ ὁμολογήσω τὴν ἀδυναμία μὲς αἰσθήσεως πού πρέπει νὰ κατέχω σ' ἕνα βαθμὸ ἐξαιρετικὰ μεγαλύτερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἄνθρώπους, μιὰ αἴσθησι πού ἄλλοτε τὴν εἶχα ἀναπτυσσμένη στὴ μεγαλύτερη τελειότητα, κι' ὅπως ἀσφῶδῶς λίγοι ἄνθρωποι τοῦ ἐπαγγελματίου μου δὲν τὴν ἔχουν ἀποκτήσει ἀκόμα. Μὰ δὲν μπορῶ νὰ τὸ κάνω. Συχωρέστε με ἀκόμη ὅταν με βλέπετε ν' ἀπομακρύνω ἀπὸ κοντὰ σας, μέσα ἀπὸ τὸν κύκλο σας, πού θεληματικὰ μου ἀνακατεῦσθαι μέσα σ' αὐτόν. Διπλά με θλίβει ἡ δυστυχία μου αὐτὴ, γιατί πρέπει νὰ θεωροῦμαι σὰν ἕνας παραγκωνισμένος. Γιὰ μένα δὲν ὑπάρχει καμιά ἀνεστὶ, καμιά ψυχωγαγία, μέσ' στὴν κοινωνία, καμιά εὐχάριστη συζήτησι, καμιά ἀμοιβαία διάχυσι.

Μένα σχεδὸν ὁλομόναχος, καί ἐφ' ὅσον τὸ διατάζει ἡ ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη, τολμῶ νὰ μῶ κι' ἐγὼ στὴν κοινωνία. Μοῦ πρέπει νὰ ζῆσω σὰν ἕνας ξεγραμμένος ἀπ' τὸν κόσμον. Σὰν βρισκόμασιν μέσα σ' αὐτόν, μιὰ φλογερὴ ἀνησυχία μὲ κρατεῖ, γιατί φοβοῦμαι μὴ τυχὸν βρεθῶ κάποτε στὴ ἀνάγκη νὰ φανερώσω τὴν κατάστασι τῆς βαρκοκίας μου. Αὐτὸ μοῦ συνέβαινε αὐτοῦς τοὺς ἔξῃ μῆνες πού πέρασα στὴν ἐξοχί. Ὑποχρεωμένος ἀπὸ τὸ λογικὸ γιάτρο μου, νὰ ἐπιμεληθῶ τῆς βαρκοκίας μου ὅσο τὸ δυνατό καλλίτερα, ἐγὼ ξεπερνοῦσα τὰ

ἄρια, γιατί παρασυρόμενος πολλὰς φορὲς ἀπὸ τὴ λαχτάρα μου γιὰ τὴ κοινωνικὴ συναναστροφὴς, παρέβαινα τὴ διαταγὴ τοῦ γιάτροῦ. Μὰ τὶ ταπεινώσει καὶ τὶ ἐξευτελιώσῃ, ὅταν κάποιος πού στεκόταν δίπλα μου ἀκουε τὸ μακρυνὸ ἤχο μιᾶς φλογέρας κι' ἐγὼ δὲν ἀκουω ἐντελῶς τίποτα. Ἦ ἀκουε τὸ τραγοῦδι τοῦ βοσκού, κι' ἐγὼ εἶχα μεσάνυχτα. Κάτι παραμένει περιστάσεις μ' ἔφεραν στὴν ἀπελπίσι καὶ λίγο ἔλειψε νὰ βάλω τέλος, στὴν ἄμοιρη ζωῆ μου. Μόνη αὐτὴ! Μόνη ἡ τέχνη μ' ἐμπόισε!

Μοῦ φαίνονταν ἀδύνατο νὰ ἐγκαταλείψω τὸν κόσμον προτοῦ ἐκπληρώσω ὅλα αὐτὰ πού αἰσθανόμουν πὸς μὲ ἐπιβάλλονταν νὰ κάνω. Κι ἔτσι σὺνεχισα αὐτὴν τὴ δυστυχὴ ζωῆ μου, τὴν τόσο πραγματικὰ ἄθλια πού κάθε λίγο μιὰ ἀποτομῆ ἢ βίαιη μεταβολὴ μπορεῖ νὰ τὴν ἀλλάξῃ ἀπὸ τὸ καλλίτερον στὸ χειρότερον. Ὑπομονή! ἔτσι λέγεσθαι ἐκείνη πού ἀπὸ δῶ καὶ μπρὸς πρέπει νάχω γιὰ ὄδηγόν μου. Τὴν ἔχω, καὶ θάνα διαρκείας τὸ ἐλλίξω. Ἦ ἀπόφασί μου εἶναι νὰ ἐγκαρτερῶ, μῆχρις ὅτου εὐαρεστηθῶ ἢ ἀδυσώπητη μοῖρα καὶ κόπη τὸ νῆμα τῆς ζωῆς μου. ἴσως αὐτὸ ν' ἀξίζει περισσότερο, μὰ ἴσως κι' ὄχι.

Ἐγὼ εἶμαι πάντα ἔτοιμος. Ἀπὸ τὰ εἰκοσιχτὴ μου χρόνια, νὰ με, ἀναγκασμένος νὰ γίνω φιλόσοφος. Δὲν εἶναι ἐκόλο, καὶ εἶναι πολὺ πὸς σκληρὸ στοὺς καλλιτέχνες παρά στὸν πρῶτον τυχοῦνα. Θέει μου, Σὺ πού βλέπεισιν στὰ κατάβαστα τῆς ψυχῆς μου, ἔξερεις καλὰ, πὸς ἡ ἀγάπη μου πρὸς τοὺς ἄνθρώπους, κι' ἡ κλίσι μου πρὸς τὸ καλὸ ἔχουν θρωναίστι μέσα στὴν καρδιά μου. Ὁ ἄνθρωπος, ἄνθρωποι! Ἄν κάποια μέρα διαβῆσθε αὐτὰ, σκεφθῆτε πὸς μ' ἀδικήσατε, καὶ πὸς ὁ δοῖρος παρηγοριεῖται σὰν βρῆ τὸν ὄμοιο του, πού παρ' ὅλες τὴς συμφορὰς τῆς τύχης καὶ τῆς φύσης, ἔκανε δὲν μποροῦσε γιὰ ν' ἀνυψωθῆ στὴν τάξην τὸν καλλιτεχνῶν καὶ τὸν τιμημένων ἀνθρώπων. Κι' ἐσεῖς, ἀδελφία μου, μὲλὸς θάχω πεθάνει, ἂν ὁ καθηγητῆς Σμίτ ζῆ ἀκόμη, παρακαλέστε τον ἐκ μέρους μου νὰ περιγράψῃ τὴν ἀρρώστειά μου, καὶ νὰ ἐπισυνάψῃ τὸ φύλλον αὐτὸ στὴν ἱστορία τῆς ἀρρώστειας μου, ὡστε, ὁ κόσμος νὰ συμφιλιωθῆ τοῦλάχιστον μαζί μου, ἔστω καὶ μετὰ τὸ θάνατό μου. Ταυτόχρονα σὰς ἀναγνωρίζω, κ' αὐτὸ μοῦ τὸ γράμμα, καὶ τοὺς δύο σας κληρονόμους τοῦ ταπεινοῦ μου ἔχειν (ἂν μπορῶ νὰ μεταχειρισθῶ αὐτὴν τὴ λέξην). Μοῖρασε τὸ λογικὰ, συνειννοῦθε, συμφωνήσατε, κι' ἄς βοηθεῖ ὁ ἕνας τὸν ἄλλον. Ὅσον ἀφορᾷ τὴς προσβολὰς πού μοῦ κάνατε σὰς τὴς συγχάρησα πρὸ πολλοῦ. Ἐστένα, ἀδελφὲ μου Κάρολε, σ' ἐχωριστῶ ἰδιαίτερα γιὰ τὴν ἀφοσίωσι πού μοῦ βεῖξετε τώρα τελευταῖα.

Σὰς ἐχωρισθαι νὰ περάσετε μιὰ ζωῆ καλύτερη καὶ πὸς ἐγγονοῖσι ἀπὸ τὴ δική μου. Συστήσετε σὰ παιδιὰ σας τὴν ἀρετὴ, γιατί μονάχα αὐτὴ μπορεῖ νὰ κάνει τὸν ἄνθρωπον εὐτυχισμένον κι' ὄχι τὸ χρέμα. Μιλῶ ἀπὸ πείρα, γιατί αὐτὴ μόνο μ' ἀναφέτρωσε καί μ' ἐξέψωσε ἀπὸ τὴ δυστυχία μου. Τὴν εὐχαριστῶ, καθὼς καὶ τὴν τέχνη μου, πού δὲν τέλειωσα τὴ ζωῆ μου ἀστοκονώντας. Ἄντιο, καί ν' ἀγαπᾶσαστε. Εὐχάριστῶ ὅλους τοὺς φίλους μου, ἰδιαίτερα τὸν πρίγκηπα Λιχνόβσκι, καὶ τὸν καθηγητῆ Σμίτ. Τὰ ὄργανα τοῦ Πρίγκηπα ἐπι-

«ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ»

θυμῶ νά φυλαχθοῦν στό σπῆτι ἑνός ἀπό τοὺς δύο σας, μὰ αὐτό ἄς μὴ προκαλέσῃ ἀντιδικίες μεταξύ σας, κι ἂν δέν μπορέσετε τὰ τοὺς κάνετε καλλίτερη χρήση πουλεῖστε τα. Πόσο θάμουνα εὐτυχησμένος ἂν μποροῦσα, ἀκόμα καί μέσα ἀπὸ τὸν τάφο μου, νά σᾶς φαινόμουνα χρήσιμος.

Μὲ χαρὰ μεγάλη βαδίζω πρὸς τὸ θάνατο. Ἐν ἔρχομαι προτοῦ βρῶ τὴν εὐκαιρία ν' ἀναπτύξω ὅλες μου τίς καλλιτεχνικὲς δυνάμεις, αὐτὸ θάτανε πολὺ νωρὶς γιὰ μένα,—παρὰ τὴν ἄμοιρη καὶ δυστυχημένη τύχη μου—καὶ θάθελα νά ἦταν πῶς ἀργοπορημένος. Θάμουνα ὁμως εὐχαριστημένος πὼς θά μὲ γλύτωνε ἀπὸ ἕνα ἀτέλειωτο μαρτύριο. Ἐλα θάνατε, ὅταν τὸ θελήσῃς! Ἐρχομαι θαρρετὰ νά σέ συναντήσω.

Χαίρετε! Καὶ μὴ μὲ ξεχάστε καθόλου σάν πεθάνω.

Ἄξιζω τὴ θύμησή σας, γιατί ὅταν ζοῦσα, ἐγὼ σᾶς θυμόμουνα πάντα κι ἦθελα νά σᾶς κάνω εὐτυχημένους.

ὁ Ὀκτωβρίου 1802.

Λούντβικ Βάν

Μπετόβεν

Μετάφρ. Γ. ΠΛΟΥΤΗ